

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

22.02.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

05.04.2018

Dr. Öğr. Üyesi Rahman DAĞ

Adıyaman Üniversitesi
İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
rdag@adiyaman.edu.tr

Doç. Dr. Tayfun SERVİ

Adıyaman Üniversitesi
İİBF, İktisat Bölümü
tservi@adiyaman.edu.tr

Arş. Gör. Furkan ŞAHİN

Adıyaman Üniversitesi
İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
fsahin@adiyaman.edu.tr

KATILIMCI DEMOKRASİ VE AKTİF VATANDAŞLIK: ADIYAMAN ÖRNEĞİ

Özet

Bu çalışma Adıyaman Siyasal Davranış Haritası adlı araştırma anketinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Anket, siyasal davranışı etkileyen yedi faktörün (medya, din, aile, etnisite, siyasal sistem ve çevre) Adıyaman seçmenleri üzerindeki etkisinin ne kadar olduğunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ek olarak, uygulanan anket seçmenler tarafından gerçekleştirilen siyasal aktivitelerle ilgili soruları içermektedir. 38. soru “siyaseten iyi bir şeyler yapmak veya kötü bir şeyi engellemek için aşağıdaki işlemlerden herhangi birini yaptınız mı?” olarak sorulmuştur. Cevaplar ise bir siyasi parti yetkilisi ile görüşme, dilekçe verme, siyasi parti veya sivil toplum kuruluşu ile beraber çalışma, yasal bir eyleme katılma, bir boykota katılma, bildiri dağıtma ve diğerleri olarak belirlenmiş ve sırasıyla 1’den 7’ye kadar kodlanmıştır. Cevap vermeyenler ise 0 olarak kodlanmıştır. Cevaplardan elde edilen veriler Adıyaman ilinin bir katılımcı demokrasi ve seçmenlerinin ise aktif vatandaşlık örneği gösterip göstermediğini belirlemek için kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılımcı Demokrasi, Aktif Vatandaşlık, Siyasal Davranış, Adıyaman, Türkiye

PARTICIPATORY DEMOCRACY AND ACTIVE CITIZENRY: THE CASE OF ADIYAMAN

Abstract

This study is based on data obtained from the Adıyaman Political Behaviour Questionnaire. It was conducted with the aim of mapping impacts of seven factors (media, religion, family, ethnicity, political system, and environment) on political behaviour of electorates in Adıyaman province. In addition to this aim, it also contains the questions regarding to political activities which are operated by the electorates. The 38th question is asking for “whether or not have you done anything to do something good or to prevent something bad in political sense?”. The answers are ranging from “contacting with politicians”, “signing a petition”, “working with a political party or non-governmental organization”, “attending to a legal protest”, “joining a boycott” to “others”. They are respectively coded from 1 to 7 and those who did not respond the question are coded as 0. The data extracted from the answers is employed in order to whether or not Adıyaman is participatory democracy and its electorates are active citizenry.

Key Words: Participatory Democracy, Active Citizenry, Political Behaviour, Adıyaman, Turkey

1. Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında yapılan reformlarla başlayan demokratikleşme hareketleri ve seçim tecrübesi modern Türkiye Cumhuriyetine miras kalmıştır. Genç Cumhuriyetin ilk dönemlerinde her ne kadar tek partili bir siyasal sistem tecrübesi yaşanmış olsa da seçimlerin sürekliliği konusunda bir istikrar sağlanmıştır. İkinci dünya savaşı sonrası çok partili siyasal sisteme geçiş Türkiye'de demokrasinin gelişimi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Askeri darbeler yoluyla seçimlerle iktidara gelmiş millet iradesi sekteye uğratılmasına rağmen 1946'dan günümüze kadar çok partili siyasal hayat modern demokrasi doğrultusunda ilerlemeye devam etmiştir (Zürcher, 2009). Bu açıdan bakıldığında Türkiye siyasi hayatında dikkate değer bir demokrasi tecrübesinden bahsetmek mümkündür. Özellikle 15 Temmuz darbe girişimine karşı vatandaşların seçilmiş iktidara sahip çıkması demokrasi kültürünün içselleştirildiğini göstermektedir.

Özellikle çok partili hayata geçişle beraber farklı siyasal fikirler, siyasi ve toplumsal temsiliyet fırsatı bulmuşlardır. Tek parti döneminin hakim fikri olan Kemalizm dışında kalan diğer siyasi fikirler seçimler yoluyla toplumsal ve siyasal meşruluk kazanabilmiştir. Böylece demokrasi tecrübesinin bir uygulama alanı bulunduğundan söz etmek mümkündür (Çavdar, 1995). Aynı zamanda modern demokrasinin gereklerinden olan seçimler farklı siyasal fikirlerin siyasete katılımıyla daha anlamlı hale gelmiştir. Seçmenlerin kendi iradeleriyle seçtikleri iktidarların belli dönemler için mutlak hakim oldukları fikri 1980'lere kadar hakimiyetini korumuştur. Bu döneme kadar seçmenlerin seçilen iktidarları denetleme ve etkileme pratiklerinin sadece seçim dönemleriyle sınırlı kaldığı söylenebilir. Ancak 1980 sonrası dönemde ekonomik anlamda liberal düşüncenin siyasal alanda da kendini hissettirmesi liberal demokrasinin zemin kazanmasını sağlamıştır. Böylelikle, seçmenler, vermiş oldukları oylarla iktidara taşıdıkları siyasi partileri bir sonraki seçimi beklemeden siyaseten etkileme kapasitesine sahip olmuşlardır (Barber, 2003 : 3-4). Özellikle yasal sivil toplum kuruluşlarının hükümetle ilişkilerinin artması, sıradan vatandaşların dilekçeler veya protestolarla taleplerini siyasal kurumlara iletmesi ve çok sayıda siyasi parti kurulması gibi aktiviteler demokrasi kültürünün gelişme sürecinin aşamalarıdır.

Avrupa Birliği üyeliği için uyum yasalarının çıkartılması (Baç, 2005) ve AK Parti iktidarlarının daha fazla demokrasi için çabalaması (Aslan ve Demirhan, 2016) 21. yüzyılın ilk yıllarında vatandaşların siyasi karar alma mekanizmalarına katılımının yollarını arttırmıştır. Özellikle dernek ve vakıf kurulmasının önündeki bürokratik engellerin kaldırılması gibi düzenlemeler sivil toplum kuruluşlarına siyaseten etkili aktiviteler yapma imkanı sağlamıştır. Örneğin, siyaseten felç olmuş temel konuların siyaseten tartışılır hale gelmesi ve bu konular hakkında ilgili sivil toplum kuruluşları ile çalıştayların düzenlenmesi halkın siyasete katılımını büyük oranda yükseltmiştir.

Bütün bu gelişmelerle beraber son zamanlarda demokrasinin sadece seçimlerden ibaret olmadığı fikri Türkiye siyasetinin gündem maddeleri arasına girmiştir. Dolayısıyla hangi tür demokrasinin Türkiye genelinde ve hatta il bazında ne kadar yaşandığı önemli bir çalışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu makale, böyle bir akademik çalışmayı önemli bir demokrasi türü olan katılımcı demokrasi ile sınırlayarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Katılımcı demokrasi ve aktif vatandaşlık sınırlaması, Benjamin R. Barber'in (2003) Güçlü Demokrasi: Yeni bir Devir için Katılımcı Siyaset (*Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*) adlı eserinden esinlenerek yapılmıştır. Adıyaman ili sınırlandırılması ise Anadolu'nun karakteristik özelliklerini taşıyan bir il olması (Çarkoğlu ve Toprak, 2006) ve diğer Anadolu illerine nazaran daha küçük olmasından dolayı verilerin daha kolay elde edilebilmesidir. Dolayısıyla makalenin kapsama alanı Adıyaman ilinde katılımcı demokrasi ve aktif vatandaşlık olarak belirlenmiştir.

Makalenin devamına dört bölüm yer almaktadır. Katılımcı demokrasi ve aktif vatandaşlık kavramlarının ele alındığı bölüm kavramsal çerçeveyi çizecek, sonraki bölüm ise makalenin yöntemini açıklayacaktır. Elde edilen bulgular ortaya konduktan sonra sonuç bölümünde Adıyaman ilinin katılımcı demokrasi ve aktif vatandaşlık örneği gösterip göstermediği tartışılacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Katılımcı Demokrasi

Türkiye’de yaşanan demokrasi tecrübesi dünyadaki gelişmelerden ayrı tutulamaz. Faklı zaman ve mekânlarda demokrasi kavramı faklı anlamlar edinerek gelişimini sürdürmüştür. Bu sebepten, faklı demokrasi tanımlamaları ve teorileri ortaya çıkmıştır. Demokrasinin halkın kendi kendini yönetmesi olarak formülleştirilmesi kavramın çıkış noktası olarak kabul edilen Yunan şehir devletlerine dayanmaktadır ve o zaman ve mekândaki demokrasi türü klasik demokrasi olarak bilinmektedir. Halkın kimlerden oluştuğuna bakıldığında ise Aristoteles’in belirttiği gibi zenginlerin daha zengin olmak için icat ettikleri bir yönetim sistemidir. Buradaki halktan tanımı Yunan şehir devletlerinin ileri gelenleri, zenginleri, soyluları ve erkekleri kapsamaktadır. Bu tanım, şehir devletlerinde halkın kendi kendini yönetmesi ile pratikle uyumlu görünmektedir. Bu noktadan bakıldığında, halk tanımlamasının dışında kalanların tanımlamaya dâhil olma mücadelesi demokratikleşme süreci olarak adlandırılabilir (Held, 2006).

Söz konusu tarihten itibaren 1789 Fransız İhtilaline kadar olan süreç, halk tanımlamasının yani siyasi karar alma mekanizmalarında bulunma ehliyetinin kazanılma mücadelesiyle geçmiştir. Bu uzun zaman diliminde dine, geleneklere, hanedanlığa veya feodaliteye dayalı mutlak egemen siyasi yapılanmalara karşı bir mücadele verilmiştir. Fransız İhtilaliyle beraber kardeşlik, eşitlik ve özgürlük (*fraternity, equality, liberty*) sloganlarıyla tüm Fransızların eşit, kardeş ve özgür olduğu bir siyasi felsefe hâkimiyeti kurulmuştur (Birch, 1993 : 4). Aslına bakılırsa, dönemin şartları itibariyle hâkim siyasi kültür hala kadınları ve köleleri dışarıda tutan bir halk tanımlaması yapmaktaydı. Fakat neredeyse tüm erkeklerin siyasi yapılanmayı oluşturacak olan Fransa parlamento seçimlerinde oy hakkı kazanması demokrasinin gelişme sürecini göstermektedir. Dolayısıyla demokrasi, yönetilen olarak nitelenen tebaanın yöneten olarak nitelenen hanedanlar ve aristokratlar ile eşit statüye sahip olmasıdır. Başka bir deyişle bir devleti oluşturduğu düşünülen tüm bireylerin siyasal katılımında bulunmasıdır.

Devleti oluşturan bireylerin devletle olan ilişkisi ise yasal anlamda vatandaşlık bağı ile kurulmaktadır. Vatandaşlık statüsü ile seçme ve seçilme hakkı kazanılmaktadır. Seçme yani oy kullanma hakkı ise büyük mücadelelerden sonra bir kişi-bir oy ilkesine evrilmiştir. Dolayısıyla bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes seçimlere katılarak ülke yönetiminde söz hakkı elde etmiştir. Söz konusu gelişmeden dolayı demokrasi kavramı halkın kendi kendini yönetmesi fikri ile formüle edilmiştir. Demokrasi sadece seçimle ve belli bir dönem için iktidara gelenlerin ülkeyi yönetmesi ile sınırlandırılmaz. Bir seçimden diğer seçime kadar olan süre zarfında da halkın bireysel, toplumsal veya kurumsal olarak karar alma süreçlerine katılmaları veya siyasi kararları etkileyebilme yollarının açık olması katılımcı (*participatory*) veya bilinçli (*deliberative*) demokrasinin özünü oluşturmaktadır (Barber, 2003 : 150-151). Bu açıdan bakıldığında oy kullanmanın dışında siyaseten aktif olma, siyasi kararların takipçisi olma gibi siyasal davranışlarda bulunmak katılımcı demokrasinin temel kriterlerindedir. Çünkü katılım özünde fiili bir davranış olmasına rağmen siyasal katılım insanların kendilerini yöneten sistemde söz sahibi olma yollarının bütünüdür (Birch, 1997 : 80).

Seçmenlerin karar alma süreçlerine nasıl katılacakları veya alınacak kararları nasıl etkileyecekleri konusu ise oldukça çeşitlidir. Temel amaç burada vatandaşların siyasete aktif katılımlarını sağlayacak olan araçların ya da toplum tarafından oluşturulmasıdır. Devlet bu konuda daha fazla demokrasi için vatandaşlarının katılımını sağlayacak olan kurumların oluşturulmasına ön ayak olabilir. Bu durumun dünyadaki en çarpıcı katılımcı/bilinçli demokrasi örnekleri olarak, Amerika’nın Şikago eyaletinde uygulamaya konulan mahalle yönetim konseyi (*neighborhood governance councils*), Wisconsin bölgesel eğitim ortaklığı (*Wisconsin regional Training Partnership*), doğa koruma planlaması (*Habitat conservation planning*), Brezilya’da Porto Alegre şehrinin Katılımcı bütçe uygulaması (*Participatory Budget of Porto Alegre*) ve Batı Bengal ve Kerala’da Panchayat Reformları (*Panchayat reforms in West Bengal and Kerala*) gösterilebilir (Fung ve Wright, 2001 : 7).

Archon Fung ve Erik Olin Wright'ın, devletin resmi kurumları tarafından halkın katılımıyla belli konularda karar alma mekanizmaları üzerine kaleme aldıkları yönetimin güçlendirilmesi odaklı makalesi büyük yankı uyandırmış. Bahsi geçen kurumların her biri yaşanan bölgeyi ilgilendiren konularda ve özel bir konuda halkın karar alma mekanizmalarına katılımını sağlamıştır. Bu yerel ve bölgesel örnekler üzerinden ulusal düzeyde vatandaş katılımının sağlanıp sağlanamayacağı tartışmaları belli başlı eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bundan dolayı, mini-public tanımlaması yapılarak katılımcı demokrasinin uygulanabilir oluşu üzerine çalışmalar yapılmıştır (Niemeyer, 2011; Goodin ve Dryzek, 2006; Besley vd. 2005). Fung (2006 : 67) başka bir makalesinde böyle bir kurumun katılımcılarının nasıl seçileceği, kararların nasıl alınacağı, yetkilerinin neler olacağı, meşruluğu ve ne kadar adil olunacağı gibi konular hakkında analizlerde bulunmuştur. Ortaya koyduğu sonuç ise katılımcı demokrasi uygulamalarının, bölgelere göre değişiklik göstermesine rağmen, vatandaşların karar alma süreçlerinde söz konusu kurumlar üzerinden katılması meşruluk, adalet ve etkinlik gibi demokratik değerlere katkı sağlamasıdır (Fung, 2006 : 74).

Kent konseyleri, kurumsal açıdan Türkiye'deki katılımcı demokrasi örneği olarak ele alınabilir. 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yapılan değişikliklerle Kent konseylerinin kurulması kararı alınmış ve 13. ve 76. maddelerinde vatandaşların kent ile ilgili konularda katılımcı olması gerektiği vurgulanmıştır (Çetinkaya ve Korlu, 2012 : 99-101). Bu bağlamda Bozkurt'un ifade ettiği gibi,

“Yerel halkın kent yönetiminde daha katılımcı olmasını, kentlilik bilincinin artırılmasını, kentin tarihi dokusunun ve kültürel mirasının korunmasını, çevreye duyarlılığın artırılmasını, güçsüz grupların toplumsal rollerinin güçlendirilmesini ve kent içinde sosyal yardımlaşma ile dayanışmanın artırılmasını, merkezi yönetim, yerel yönetim temsilcileri, üniversiteler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve kent halkı ile gerçekleştirmeyi amaçlayan kent konseyleri, yerel demokrasinin yaşama geçirilmesinde bir araç olup bu platformda yürütülen ilgili çalışmalar tüm kentlilere açıktır” (2014 : 235).

Başka bir deyişle, kent konseyleri yerel yönetimlere halkın katılımının sağlanması, yerel yönetim yapısının güçlenmesi ve meşruluğunun artması işlevlerine sahiptir. Amaçları bakımından dünya örnekleri ile örtüşen kent konseyleri işlevlerini yerine getirme bakımından örtüşmemektedir. Yasal bir dayanağa sahip olsa da yerel yönetimler ve kent konseyleri arasındaki çalışma mekanizması düzenlenememiştir. Örneğin ilgili yasanın öngördüğü yerel yöneticiler ile halkın buluşması, bilgilendirmelerin yapılması ve yerel yönetimlere raporlar sunularak karar-alma mekanizmalarına müdahil olunması gerçekleştirilememiştir (Çetinkaya ve Korlu, 2012 : 114-115).

2.2. Aktif Vatandaşlık

Bir önceki alt başlıkta bahsi geçen kurumsal yöntemlerle beraber vatandaşların devlet ile olan münasebetlerinin bireysel yöntemlerle de şekillenmesi mümkündür. Bireysel yöntemlerin birine veya birkaçına başvurularak siyasi karar alma mekanizmalarına katılım söz konusu olabilir. Seçime katılma dışında yasal çerçeve içerisinde kalarak siyasi faaliyetlerde bulunan vatandaşlar siyaseten aktif olanlardır. Örneğin siyasi karar alma süreçlerine katılmanın kurumsal yöntemi, siyasi parti kurmak ve siyasi parti üyeliği üzerinden kararları etkilemek olabilirken vatandaşların yasal bir eylem ile karar alma mekanizmasına etkide bulunması da mümkündür. Yapılması planlanan bir yasal düzenleme hakkında dilekçe vermek veya etkili olabilecek siyasiler ile görüşmek yine alternatifler arasında sayılabilir. Dolayısıyla, oy kullanma dışında siyasi faaliyetlerde bulunan vatandaşları siyaseten aktif vatandaşlar olarak nitelemek doğru bir yaklaşımdır olacaktır.

Sadece seçimlere katılım üzerinden aktif vatandaşlığı irdeleyecek olursak, Amerikan örneği bu bağlamda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Amerika'da seçimlere katılım oranlarının 1950'lere göre düşmesi demokratik değerlerin erozyona uğraması veya vatandaşların sisteme ve devlete olan güvenlerinin azalmasının bir sonucu olarak değerlendirilmiştir (Macedo vd., 2005 : 1; Hibbing ve Theiss-Morse, 2002 : 1-2; Pateman, 2012 : 15). Seçimlere katılım dışında baskı unsuru

oluşturarak yerel ve ulusal siyaseti etkileme kapasitelerinde bir yükseliş olması demokratik süreçlere katılımın aslında hala etkin bir şekilde korunduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında yöntemsel farklılık olmasına rağmen elde edilmek istenen sonuç açısından ilerlemenin olduğu iddia edilebilir (Dalton, 2008 : 77). Russell J. Dalton, Amerikan Ulusal Seçim Çalışmaları (ASEN) verilerine dayanarak yapmış olduğu çalışmada siyasal katılımı sadece oy ile değerlendirmemiştir. Oy vermekle beraber seçim kampanyalarında bulunmak, sivil toplum kuruluşlarında yer almak, dilekçe vermek, protestoda bulunmak ve toplumsal faaliyetlerde bulunmak gibi aktivitelerle siyasal katılımın azalmadığı aksine vatandaş düzeyinde yükseldiğini ortaya koymuştur (2008 : 90).

Aktif vatandaşlık kavramına sosyolojik açıdan yaklaşan Michael Marinetto (2003 : 108) ise, toplumsal katılımı (katılımcı demokrasi benzerliği üzerinden) sadece siyasal katılım veya aktiviteler olarak sınırlı tutmamış aynı zamanda refah sağlama, sosyal bakım hizmetleri ve ev yardımları gibi aktiviteleri de bu kapsama dahil etmiştir. Bu faaliyetler kurumlar üzerinden gerçekleştirilen katılımcı demokrasiye daha çok benzemektedir fakat konuyu vatandaşlar üzerinden işlemesinden dolayı siyaseten aktif vatandaşlık çerçevesinde değerlendirilebilir. Aynı doğrultuda, Anthony H. Birch, katılımcı demokrasinin temel uygulama alanlarını yerel ve genel seçimlerde oy kullanmak, referandumda oy kullanmak, seçim kampanyalarında bulunmak, siyasi parti üyeliği, baskı grubu üyeliği, siyasal gösterilere katılmak, sivil itaatsizlik yapmak, resmi kurumlara danışmanlık yapmak, tüketici konseylerine üye olmak, sosyal politikaların uygulamasına katılmak ve toplumsal faaliyetlerde bulunmak şeklinde on bir aktivite ile sınıflandırmaktadır (1993 : 81).

Katılımcı demokrasi ve aktif vatandaşlık kavramlarının literatürüne bakıldığında siyasal davranışın sadece oy kullanmak ile sınırlı olmadığı aşikardır. Katılımcı demokrasi kavramı kendi içerisinde aktif vatandaşlık için gerekli olan faaliyetleri de barındırmaktadır. Dünyadaki uygulamalar doğrultusunda Türkiye için de aynı teorileri kullanmak mümkündür. Fakat seçimlere katılım oranının yüzde doksan civarında olduğu Türkiye örneği siyaseten aktif vatandaşlık açısından geride olabilir. Amerika örneğinde olduğu gibi seçimlere katılım ve siyaseten aktif vatandaşlık arasında ters bir orantı varmış gibi görünmesine rağmen siyasal katılım açısından böyle bir iddianın küresel anlamda genel geçerliliğinden bahsetmek çok da mümkün değildir.

3. Yöntem

Bu makalenin temel amacı Türkiye'nin Adıyaman ilinin aktif vatandaşlık ve katılımcı demokrasi örneğini gösterip göstermediğini ortaya koymaktır.

3.1. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada Adıyaman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen Adıyaman Siyasal Davranış Haritası adlı projede kullanılan anket formundan yararlanılmıştır. Anket formunda 42 madde yer almaktadır. Bu maddeler alanyazım incelemesi ve beş uzman görüşü alınarak oluşturulmuş bu sayede kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Bu anketin siyasal aktifliği ölçme sorusu olan 38. sorusu çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. “Siyaseten iyi bir şeyler yapmak veya kötü bir şeyi engellemek için aşağıdaki işlemlerden her hangi birini yaptınız mı?” olarak sorulan ilgili sorunun cevapları “bir siyasi parti yetkilisi ile görüştüm”, “dilekçe verdim”, “siyasi parti veya sivil toplum kuruluşu ile beraber çalıştım”, “yasal bir eyleme katıldım”, “bildiri dağıttım” ve “diğerleri”nden oluşmaktadır. Cevaplar yukarıdaki sıralamaya göre 1, 2, 3, 4, 5, 6, ve 7 olarak kodlanmıştır. Bu çalışmada kullanılan anket bir ölçek olmadığından güvenilirliği bu ankette yer alan her bir maddenin çalışmanın amacına uygun olarak belirlemek üzere beş uzmanın 1 ile 10 arasında puanlaması ile belirlenmiştir. Uzman görüşlerine göre anket maddelerinin ankette yer alma genel puan yüzdesi %80 ve bu çalışmada inceleme konusu olan 38. maddenin puan yüzdesi de %88,8 olduğu belirlenmiştir.

3.2. Çalışmanın Örnekleme

Bu çalışmanın evrenini Adıyaman iline kayıtlı tüm seçmenler oluşturmaktadır. Adıyaman ilinde bu çalışmanın yapıldığı tarihte yaklaşık seçmen sayısı 390403 kişidir.¹ Yamane (2001 : 498) 100000 ve üzeri birimden oluşan bir kitleden %2'lik hata payı ile %95 güven aralığını sağlamak için 2500 denek ile anket yapılmasının yeterli olacağını belirtmiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket tabakalı örnekleme yöntemi uygulanarak 2926 kişiye uygulanmıştır. Soruların tamamını cevaplamayan 295 kişinin anket formu değerlendirmeye alınmamıştır. Sonuçta araştırmada değerlendirmeye alınan anket sayısı 2631 olmuştur. Bu örneklem büyüklüğü çalışmanın sonuçlarını değerlendirmede yeterli olarak görülmüştür.

3.3. Analiz

Bu çalışma da veri toplama aracı olarak kullanılan anket 18-20 Eylül 2017 tarihleri arasında Adıyaman ilinde uygulanmış olup ankete katılan ve soruların tamamını cevaplayan 2631 kişiye ait veriler SPSS 15 paket programına girilmiştir. Verilerin istatistiksel analizinde frekans yüzde analizi yönteminden yararlanılmıştır.

4. Bulgular

Tablo 1: Katılımcı Bilgileri

Anket Bilgileri	N
Katılımcı Sayısı	2926
Geçerli Sayılan Anket Sayısı	2631
En Az Bir Siyasal Aktivite Gerçekleştirenler	1861
Hiçbir Siyasal Aktivite Gerçekleştirmeyenler	770

Tablo 1'de görüldüğü gibi, çalışmada uygulanan ankete 2926 kişi katılmıştır. Tüm soruları cevaplayanların 2631 kişiden elde edilen veriler analize dahil edilmiştir. Uygulanan anketin 38. sorusuna 1861 kişi cevaplardan en az bir tanesini işaretlemiştir.

¹ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2017Referandum/2017HO-SandikveSecmenSayilari.pdf>, (Erişim Tarihi, 3 Mayıs 2017)

Tablo 2: Siyasal Aktivitelerin Gerçekleştirilme Sayısı

Soru 38	Siyasal Aktiviteler	Gerçekleştirme Sayısı	Oran (%)
Siyaseten iyi bir şey yapmak veya kötü bir şeyi engellemek için aşağıdaki işlemlerden herhangi birini yaptınız mı?	Bir Siyasi Parti Yetkilisi ile Görüşme	471	22,7
	Dilekçe Verme	148	7,1
	Siyasi Parti veya Sivil Toplum Kuruluşu ile Beraber Çalışma	145	7
	Yasal bir Eyleme Katılma	123	5,9
	Boykota Katılma	58	2,8
	Bildiri Dağıtma	62	3
	Diğerleri	1062	51,3

Yapılan anketlerde ilgili soruya verilen cevaplar tekil olarak incelemeye alınmıştır. Başka bir ifadeyle, birden fazla cevap verenlerin hangi aktiviteleri aynı anda yaptığı değil bir aktivitenin kaç seçmen tarafından gerçekleştirildiği ile analiz yapılmıştır. Bu ankete katılan bir katılımcı birden fazla siyasi aktiviteyi gerçekleştirmiş olabilir. Bu sebepten gerçekleştirilen siyasi aktivite sayısı katılımcı sayısından fazla olabilir. Bu değerlendirmeye göre ekte verilen Tablo 2 hangi siyasi aktivitenin kaç kez gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Adıyaman siyasi davranış haritası adlı ankete katılan seçmen sayısı 2631 olmasına rağmen Tablo 1’de görüldüğü gibi 770 katılımcının siyasi aktivite gerçekleştirmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla 1861 katılımcı yukarıda belirtilen siyasi aktivitelerden en az bir tanesini gerçekleştirmiştir. Bu verilere göre, katılımcıların %71’i siyaseten iyi bir şeyler yapmak veya kötü bir şeyi engellemek için çeşitli aktivitelerde bulunmuştur.

5. Sonuç ve Tartışma

Kavramsal çerçevede açıklandığı gibi katılımcı demokrasi kurumsal ve bireysel faaliyetlerle de gerçekleştirilebilir. Bireysel anlamda aktif vatandaş olmak ile bireysel anlamda katılımcı demokrasi özelliği göstermek örtüşmektedir. Dolayısıyla katılımcıların genelinin aktif vatandaşlık kategorisine girdiğini de iddia edilebilir. Sonuçların analizini yapmadan önce cevapların kurumsal veya bireysel anlamda katılımcı demokrasi faaliyetlerinden hangisinin kapsamına girdiğini irdelemek gerekir. Bu bağlamda “dilekçe verme” ve “siyasi parti veya sivil toplum kuruluşu ile beraber çalışma” kurumsal yöntemlerle katılımcı demokrasi kapsamına girerken “bir siyasi yetkilisi ile görüşme”, yasal bir eyleme katılma”, “boykota katılma” ve “bildiri dağıtma” bireysel faaliyetlerle katılımcı demokrasi kapsamına girmektedir. Çünkü dilekçe vermenin muhatabı resmi kurumlardır ve bir siyasi parti veya sivil toplum örgütü ile beraber çalışmak sivil kurumlar ile muhatabı gerektirmektedir. Geriye kalanlar ise bireysel girişim gerektiren ve resmi veya sivil bir kurum ihtiyacı olmadan gerçekleştirilebilecek aktivitelerdir. Tablodan anlaşılacağı gibi “Diğerleri” cevabı toplamda gerçekleştirilen aktivitelerin neredeyse %50’den fazlasını oluşturmaktadır. İçeriği ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olunmadığından dolayı bireysel veya kurumsal katılımcı demokrasi ayırımına tabi tutulamaz fakat Adıyaman seçmenlerinin siyaseten aktif bir toplum ve büyük bir etkileşim içinde olduğu sonucuna varılabilir.

Aktivitelerin gerçekleştirilme sayılarına bakıldığında “Diğerleri” kapsamına giren aktiviteler, toplamda 2069 olan gerçekleştirilen aktivitelerin 1062’sini yani %51,3’ünü

oluşturmaktadır ve bu haliyle birinci sırada yer almaktadır. Bir önceki paragrafta belirtildiği gibi içerik bilgisi olmamasına rağmen Adıyaman seçmenin siyaseten iyi bir şeyler yapmak veya kötü bir şeyi engellemek için dikkat çekici bir oranda aktif bir durum sergilemektedir. “Diğerleri” cevabının dışında kalanları ise kurumsal ve bireysel anlamda katılımcı demokrasi ayırımına uygun bir şekilde yorumlamak gerekmektedir. Kurumsal anlamda katılımcı demokrasi kategorisinde değerlendirilen dilekçe vermenin gerçekleştirilme sayısı 148 ve toplam gerçekleştirilen aktivitelere oranı %7.1’dir. “Siyasi parti veya sivil toplum kuruluşu ile beraber çalışmanın gerçekleştirilme sayısı 145 ve toplam gerçekleştirilen aktivitelere oranı %7’dir. Bu veriler ışığında Adıyaman ili için kurumsal açıdan katılımcı demokrasi özelliği, 293 kez gerçekleştirilen aktiviteler ile %14,1 oranında olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan, bireysel anlamda katılımcı demokrasi özelliği, (bir siyasi parti yetkilisi ile görüşme (471 kez-%22,7), yasal bir eyleme katılma (123-%5,9), boykota katılma (58 kez-%2,8), bildiri dağıtma (62-%3)) toplamda 714 kez gerçekleştirilen siyasal aktiviteler ile %34,5 oranındadır.

Avrupa Komisyonunun Entegrasyon Kitapçığına göre, liberal demokratik bir toplumun üyesi olarak vatandaşların hak ve sorumluluklarının bilincinde olması aktif vatandaşlık olarak tanımlanmıştır (Niessen ve Huddleston, 2009 : 101). Tanımlamanın hemen ardından yapılan değerlendirmelerde söz konusu yasal hakların bilince olup bu hakların elde edilmesi için siyasal kurumların nezdinde girişimde bulunmanın asıl tamamlayıcı faktör olduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda dikkat edilmesi gerek konu yasal sorumlulukların yerine getirilmesidir. Dolayısıyla yukarıdaki bulgular üzerinden aktif vatandaşlığın Adıyaman ilinde teknik olarak var olduğu sonucuna varılabilir fakat yine de yöntemlerin ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu sonuçlar, Adıyaman ilinde katılımcı demokrasi özelliğinin etkin bir şekilde var olduğunu fakat söz konusu özelliğin kurumsal olarak değerlendirilebilecek aktivitelerden ziyade bireysel aktiviteler üzerinden gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bireysel anlamda gerçekleştirilen siyasal aktivitelerin oranının yüksek olması ise aynı zamanda aktif vatandaşlık kavramının içeriğine uygun durmaktadır. “Diğerleri” kategorisinin içeriği ister kurumsal isterse de bireysel anlamda katılımcı demokrasi aktivitelerini içersin, genel toplamda aktif vatandaşlık özelliğini desteklemektedir.

Adıyaman seçmeni sorunların çözüm adresini ilgili kurumlarda değil ilgili kurumları etkileyebilecek siyasi figürlerde görmektedir. Çünkü üçüncü (148 kez) ve dördüncü sırada (145 kez) yer alan “dilekçe verme” ve “siyasi parti veya sivil toplum kuruluşlarıyla beraber çalışma” aktiviteleri daha çok siyasal sistemle ilgilidir. Bu minvalde, “yasal bir eyleme katılma”, “bir boykota katılma” ve “bildiri dağıtma” siyasal aktiviteleri de geriye doğru sıralamayı takip etmektedir. Bu siyasal davranışların yapılıyor olması aktif vatandaşlık göstergesi olarak değerlendirilmesine rağmen siyasal sistemin verimli çalışmamasına delalet edebilir.

Bu sonuca dayanarak, Adıyaman ilinin genel anlamda katılımcı demokrasi özelliği gösterdiği iddia edilebilir. Bryony Hoskins’in Avrupa Komisyonu için hazırladığı aktif vatandaşlık göstergeleri hakkındaki çalışması aktif vatandaşlığı sivil topluma ve siyasal hayata katılım olarak değerlendirmiş (2006 : 4) ve “Demokrasi için Aktif Vatandaşlık” projesinde bu tanımları kullanmıştır. “Sivil toplum ve siyasi partilerle beraber çalışma” seçeneği Bryony’nin tanımlamasına en yakın siyasal aktivite olarak değerlendirilirse, toplamda gerçekleştirilen siyasal aktiviteler arasında 145 kez gerçekleştirilmiş olması aktif vatandaşlık özelliğinin düşük olduğu kanısına varılabilir. Kurumsal ve bireysel anlamda katılımcı demokrasi ayırımı üzerinden bakılacak olursa da, kurumsal araçlar kullanılarak katılımcı demokrasi örneği gösterdiği iddiası çok gerçekçi durmamaktadır. Çünkü siyasi parti veya sivil toplum kuruluşları üzerinden katılım gösteren seçmenlerin sayısı diğer aktivitelere nazaran azdır. Buna karşın, bir siyasi parti yetkilisiyle görüşme, yasal bir eyleme katılma, bir boykota katılma ve bildiri dağıtma gibi siyasal aktiviteler bireysel düzeyde katılımcı demokrasinin varlığını desteklemektedir. Sonuç olarak Adıyaman ili için aktif vatandaşlık oranının yüksek olduğu ve bireysel düzeyde katılımcı demokrasi özelliği gösterdiği ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

- Aslan, Seyfettin, Demirhan, Yılmaz (2016), *Türk Siyasal Hayatında Ak Parti Dönemi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Baç, Meltem Müftüler (2005), “Turkey's Political Reforms and the Impact of the European Union”, *South European Society and Politics*, S.10(1), s.17-31.
- Besley, Timothy vd. (2005), “Participatory Democracy in Action: Survey Evidence from South India”, *Journal of the European Economic Association*, S.3(2-3), s.648-657.
- Bozkurt, Yavuz (2014), “Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye’de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş ve Sorunlar”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.40, s.229-240.
- Çarkoğlu, Ali, Toprak Binnaz (2006), *Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset*, Tesev Yayınları, Ankara.
- Çavdar, Tevfik (1995), *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, 5. Baskı, İmge Yayınevi, İstanbul.
- Çetinkaya, Özhan, Korlu Rükan Kutlu (Temmuz-Aralık 2012), “Yerel Demokrasinin Sağlanmasında Katılımcılık Süreci ve Kent Konseylerinin Rolü”, *Maliye Dergisi*, S.163, s.95-117.
- Dalton, Russell (2008), “Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation”, *Political Studies*, S.56(1), s.76-98.
- Fung, Archon (2006), “Varieties of Participation in Complex Governace”, *Public Administration Review*, *Special Issue*, s.66-75.
- Fung, Archon, Wright Olin Eric (2001), “Deepening Democracy: Innovations in Empowered Participatory Governance”, *Politics and Society*, S. 29(1), s.5-41.
- Goodin, Robert, Dryzek John (2006), “Deliberative Impacts: The Macro-Political Uptake of Mini-Publics”, *Politics & Society*, S.34(2), s.219-244.
- Held, David (2006), *Models of Democracy*, Polity Press, Cambridge.
- Heywood, Andrew (2014), *Siyaset Teorisine Giriş*, (Çev.) Hızır Murat Köse, 6. Baskı, Küre Yayınları, İstanbul.
- Hibbing, John, Theiss-Morse Elizabeth (2002), *Stealth Democracy: Americans’ Beliefs about How Government Should Work*, Cambridge University Press, New York.
- Hoskins, Bryony (2006), “Draft Framework for Indicators on Active Citizenship”, European Commission, DG JRC-CRELL, s.1-14.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.132.1723&rep=rep1&type=pdf>
- Macedo, Stephan (2005), *Democracy at Risk: How Political Choices Undermine Citizen Participation, and What We Can Do About It*, Brookings Institute Press, Washington DC.
- Marineto, Michael (2003), “Who Wants to be an Active Citizen? The Politics and Practice of Community Involvement”, *Sociology*, S.37(1), s.103-120.
- Niemeyer, Simon (2011), “The Emancipatory Effect of Deliberation: Empirical Lessons from Mini-Publics”, *Politics & Society*, S.39(1), s.103-140.
- Niessen, Jan, Huddleston Thomas (2009), *Handbook on Integration for policy-makers and practitioners: 3rd edition*, European Commission, Brussels, Belgium.
http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_12892_168517401.pdf
- Pateman, Carole (2012), “Participatory Democracy Revisited, *Perspectives on Politics*”, S.10(1), s.7-19.

Yamane, Taro (2001), *Temel Örnekleme Yöntemleri*, (Çev.) Esin A. vd. Literatür: Yayıncılık, Dağıtım. İstanbul.

Zürcher, Erik Jan (2009), *Turkey: A Modern History*, 3. Baskı, I. B. Tauris, London ve New York.